

УКРАЇНСЬКІ МОДЕЛІ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сьогоднішній день одним із завдань української економіки є розвиток промислового наукоємного виробництва та формування стійких ринкових відносин для отримання вітчизняної конкурентоспроможної продукції. Не дивлячись на те, що Україна має високий рівень науково-технічного потенціалу, розвиток науки та інноваційного творчості є однією з найважливіших задач. У зв'язку з швидким зростанням ринку науково-технічної продукції та високим рівнем конкуренції даного ринку доцільним рішенням стає пошук шляхів комерціалізації результатів наукових досліджень. Комерціалізація результатів наукових досліджень є важливим джерелом формування дохідної частини бюджету університету, а також фактором залучення інвестицій в його науково-дослідну та педагогічну діяльність. Тому процес комерціалізації варто розглядати як проектування, розробку і реалізацію певних заходів у напрямку отримання прибутку від результатів наукових досліджень. Комерціалізація включає в себе наступні стратегічні етапи: 1) пошук і відбір розробок для фінансування; 2) залучення інвестицій; 3) впровадження розробок у виробництво та їх подальший супровід.

Найбільш розповсюдженими моделями комерціалізації результатів наукових досліджень у міжнародній практиці є: продаж, ліцензування, а також використання інновацій на підприємствах, створених при вищих навчальних закладах. Нами систематизовані основні моделі комерціалізації результатів наукових досліджень: передача з повним відчуженням прав; продаж ліцензій; створення малих інноваційних підприємств при вищих навчальних закладах; розробка наукових досліджень на умовах партнерства; власне використання результатів наукових досліджень [1].

Результати аналізу функціонування вітчизняних вищих навчальних закладів засвідчили, що у більшості з них у структурі відсутній підрозділ, який би відповідав за передачу розробок споживачам з вигодою для навчального закладу. На сьогоднішній день в Україні переважає некомерційна форма передачі результатів наукових досліджень, зокрема у вигляді поширення інформації про них під час доповідей на конференціях та наукових семінарах, опублікування наукових статей та монографій, обміну результатами досліджень через особисті контакти вчених та практиків. Основний обсяг знань передається в промисловість не через продаж ліцензій та патентів, створення малих підприємств, а через «замовлення», що не приносить бажаного економічного ефекту для вищого навчального закладу. Все це свідчить про те, що комерціалізація результатів наукових досліджень в Україні ще не набула такого значного поширення, як в розвинутих країнах світу.

На нашу думку, до основних факторів, які стримують ефективний розвиток процесу комерціалізації результатів наукових досліджень вищих навчальних закладів в Україні слід віднести: - недосконалість існуючої інфраструктури для комерціалізації результатів наукових досліджень і просування їх на ринок (відсутність у більшості вітчизняних університетах наукових парків, технопарків, бізнес-інкубаторів); - відсутність дієвої моделі взаємодії університетів, бізнесу, держави та суспільства у напрямку розвитку інноваційної системи країни; - низький рівень попиту на наукомістку продукцію з боку вітчизняних бізнес-структур, що обумовлено відсутністю бажання нести додаткові фінансові витрати на її освоєння у зв'язку із прагненням отримати прибуток вже сьогодні, а не через декілька років; - недостатня обізнаність науковців у питаннях захисту інтелектуальної власності та комерціалізації наукових розробок; - недосконалість вітчизняного законодавства щодо формування

малих інноваційних підприємств при вищих навчальних закладах, що значно ускладнює цей процес через необхідність отримання значної кількості дозвільних документів та існуючий механізм погодження.

Досвід розвинутих країн підтверджує, що інноваційний процес найшвидше здійснюється там, де формуються і реалізуються його нові організаційні моделі. Найбільш ефективними серед яких є технопаркові структури з належними умовами для активного впровадження інновацій, які сприяють комерціалізації результатів наукових досліджень. Протягом останніх декількох років в Україні зроблено суттєві кроки щодо створення сприятливих умов для комерціалізації результатів наукових досліджень. В Україні налічується 16 технопарків (серед яких 8 є постійно діючими). Найбільш успішно функціонують такі технопарки: “Напівпровідникові технології та матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка”, “Інститут електрозварювання імені Є.О. Патона”, “Інститут монокристалів”, “Київська політехніка”, “Інститут технічної теплофізики”, “Укрінфотех”, “Інтелектуальні інформаційні технології”. Особливістю функціонування вітчизняних технопарків є те, що в нас, на відміну від інших країн, майже відсутні венчурні технопарки [2-3].

З метою активізації інноваційних процесів в Україні також було створено: 24 центри інновацій та трансферу технологій; 108 наукових, навчальних центрів; 34 навчальних науково-виробничих комплексів; 1 інвестиційний (інноваційний) венчурний фонд; 6 небанківських фінансово-кредитних установ; 27 науково-впроваджувальних підприємств; 7 консультативних центрів з питань інноваційної діяльності; 10 інноваційно-технологічних кластерів; 22 інноваційні центри; 23 інноваційні бізнес-інкубатори; 38 центрів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності; 17 підприємств системи НТІ; 1 індустріальний парк; 8 національних контактних пунктів Сьомої рамкової програми ЄС з досліджень та технологічного розвитку; 9 наукових парків; 27 регіональних центрів з інвестицій та розвитку; 7 громадських організацій з питань інноваційної діяльності; 61 іншу інноваційну структуру [3].

У той же час доводиться констатувати, що всі ці заходи не призвели до активізації процесу комерціалізації результатів наукових досліджень. Однак в Україні є всі підстави для розвитку комерціалізації результатів наукових досліджень, але при цьому необхідно враховувати відсутність зв'язків між науково-освітньою сферою, бізнесом, владою та суспільством. Отже, перспективною моделлю формування та реалізації результатів наукових досліджень має стати “*Quadruple Helix*” (вища освіта – бізнес – держава – інститути громадянського суспільства), яка орієнтована на комплексне управління інноваційною діяльністю, а саме, процесом формування, передачі та реалізації наукових розробок, створенням на їх основі наукомістких технологій.

1. Бай С.І., Совершенна І.О. Комерціалізація університетських наукових розробок: проблеми і рішення. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. №3. Т.1. С. 215–220. 2. Денисюк В. Комерціалізація результатів науково-дослідних робіт: проблеми і перспективи. *Вісник НАН України*. 2006. № 5. С. 39–53. 3. *Інноваційний розвиток технопарків в Україні і світі [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http://do.gendocs.ru/docs/index – 24248.htm](http://do.gendocs.ru/docs/index-24248.htm)*.